

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ BAĞLAMINDA KİMLİK, KÜLTÜR VE YURTTAŞLIK ALGILARI*

*Burçin TÜRKCAN***

*Mahmut BOZKURT****

ÖZET

Bireylerin toplumsal ve küresel bağlamda etkin birer vatandaş olarak çağın gerekleri doğrultusunda yetiştirilmesi, ilkökul düzeyinde büyük ölçüde Sosyal Bilgiler dersi ile ilişkilendirilebilir. Öğrencilerin kendi kimlik ve kültürlerini öğrenerek iyi birer yurttaş olmaları bu dersin en önemli amaçları arasında yer alır. Bu araştırmada ilkökul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde öğrendikleri kimlik, kültür ve yurttaşlık kavramlarına ilişkin algılarının çizdikleri resimler yoluyla ortaya konması amaçlanmıştır. Sanat temelli araştırma ile desenlenen araştırmanın örneklemini, bir ilkökulun 4. sınıfında okuyan 18 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada, öğrencilere önce söz konusu kavramlar hakkında ne düşündükleri üzerine birer resim çizdirilmiş, ardından her bir öğrenci ile resimlere dair yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, öğrencilerin çizdikleri resimler ve gerçekleştirilen görüşmeler tematik analiz yoluyla analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun kimlik kavramını nüfus cüzdanı ile özdeşleştirdikleri, kültür kavramını ise halk dansları, yöresel kıyafet ve yemekler ile açıkladıkları görülmüştür. Yurttaşlık kavramını da öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun bir yere ait olma ile açıkladıkları ve bu durumu resimlerinde büyük bir oranla bayrak şeması ile dile getirdikleri görülmüştür. Bu sonuçlara dayalı olarak, kimlik kavramının öğretiminde toplumsal roller ve farklılıklara; kültür kavramının öğretiminde kültürel farklılıklara; yurttaşlığın öğretiminde ise toplumsal sorumluluklar ve katılım gibi öğelere yer verilmesi önerilebilir. Bunun yanı sıra, bir konuya ilişkin öğrencilerin neler bildiklerini anlamalarının bir yolu olarak çocuk resimlerinin kullanılması ve sanat temelli araştırmaların çocukların iç dünyalarını en samimi biçimde ifade tarzı olarak benimsenen bir yaklaşım olarak kullanmaları önerilebilir.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışma, 8-10 Haziran 2015 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen 2. Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi (EJER)'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, El-mek: burcint@anadolu.edu.tr

*** Arş. Gör., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, El-mek: mahmutbozkurt@anadolu.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Kimlik, kültür, yurttaşlık, sanat temelli araştırma, sosyal bilgiler, ilkokul.

ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS' PERCEPTIONS OF IDENTITY, CULTURE AND CIVIC WITHIN THE CONTEXT OF THE SOCIAL STUDIES COURSE

ABSTRACT

Training of the students in the requirements of this era and being an active citizens in social and global context can be mostly related with social studies course. To teach students their own identity and culture and be a good citizen takes part within the important objectives of the social studies course. In this study, it is aimed to reveal the perceptions of elementary school students' on the notions of identity, culture and civic, which were taught in the social studies course, through their drawings. The participants of this study, which were adopted as arts-based research, consisted of 18 4th grade students. First of all, students were asked to draw different drawings for each notion. Then, semi-structured interviews were carried out about these drawings. In the study, student's drawings and semi-structured interviews were analysed through thematic analysis. As a result of this study, it is seen that identity card was depicted by almost all of the students; and culture was expressed with folk dances, local dresses and foods. It is seen that civic notion was expressed by most of the students as belonging and mentioned as flag figure in their drawings. According to these results, it can be suggested that identity notion can be taught in the sense of social roles and differences, culture can be taught in the sense of cultural diversity, civic notion can be taught with social responsibilities and participation. Besides, it can be suggested to use children drawings to understand what students know about a topic and arts-based research can be used as an approach which allows students to warmly express their inner world.

STRUCTURED ABSTRACT

INTRODUCTION

Social studies has been defined as an interdisciplinary course which was aimed to adapt students to be individually and socially active citizens. (Zarrillo, 2004; Ozturk, 2009). In this sense, some of the objectives of the social studies course can be stated as teaching of every individual has a unique identity; transferring the culture; and teach civic engagements and responsibilities of a country's citizens. Identity can be explained as an individual's self constructions, perceptions, explanations, and presentings to others. The notion of identity, which is related to every person's own daily life, links people to different social roles such as professional, local, regional, cultural, ethnic and national identities (Abrudan, 2012). At the same time, it is seen in the literature that identity studies are related to language and social life (Nkadimeng & Makalela, 2015), determining daily life habits (Wise, 2000), religion-

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

identity relations (Ayten, 2012), relations between identity and school leadership (Heystek & Lumby, 2011). If all of these studies have been taken into account, it can be said that identity can be associated with the roles in the base of social interaction and self perceptions according to these roles.

Culture seems to have been studied from a wide range of perspectives and is also a complicated notion that cannot be described in a simple way (Telleria, 2015; Oğuz, 2011; Uyar, 2007; Alakuş, 2004). Besides, culture, in general, has been defined as shared and accepted intellectual, moral, and aesthetic standards (Brandhorst, 2002) that underlines the complex relations between the human and social variables (Guvenc, 1999). Some of the components of culture can be stated as language as a tool which enables to understand the world and to interact with others, moral norms as a determiner of daily life, and all natural and artificial tools in an individual's own life (Ultanir, 2003). Culture is a key concept which helps individuals to define their own identity, gender, race, and social class. These definers such as identity, gender, race and social class are also related to civic. Obviously, an individual's self-culture and identity perception affect his/her perception of civic (Sunal & Christensen, 2002). In the literature, culture studies are related to culture perceptions (Eristi & Belet, 2010; Unlu, 2012; Deveci, 2009), cultural diversity in the schools (Nkadimeng & Makalela, 2015; Sakka, 2009; Heystek & Lumby, 2011; Simsek & Nuss, 2010; Coban, Karaman & Dogan, 2010), culture transferring – education relations (Deveci, 2009; Uyar, 2007; Ultanir, 2003; Gurgil, 2011), and sociological dimensions of culture (Bennett, 2007; Lo, 2001; Oguz, 2011).

The notion of civic defines the equal rights and engagements of individuals who share the same country (Simsek, Ozdemir & Kaya, 2004). This notion, like many other phenomena, has experienced transformation and evolution in time. In this sense, in ancient Greek, civic means only the people who share the same country. Then, in the Roman society, some rights were given to the people. But in the modern world, the meaning of civic has widened to politics and social rights as well as personal and civilian rights. Besides, in this era, supranational civic patterns are seen by the European union which brings the whole Europe continent together economically and politically (Sahbudak & Ayan, 2011). The European Union aims to bring together all European citizens in the same social and traditional understanding (Ugurlu, 2011). Another definition about civic can be stated as “an individual's loyalty to his/her group and land” (Yazici & Yazici, 2010). In the literature, civic education studies are related to conceptual definitions and civic education in higher education (Hatcher, 2011), social engagement in civic education (Hatcher, 2011; Richey, 2011; Egerton, 2002), relations of political knowledge and patriotism with civic education (McAllister, 1998; Richey, 2011; Boyte, 2003), teacher perceptions and classroom implications (Yazici & Yazici, 2010), university instructors' perceptions of civic (Sahbudak & Ayan, 2011); civic profiles in curriculum (Elkatmis, 2014).

The 21st century is an age that stereotypical understanding of individual, culture and civic notions have switched to diversity. This transition has affected educational processes and thus the social studies course. Therefore, clarifying the responses and reflections of elementary

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

school students' about both social transitions and changed Social studies course which aims to raise adapted students have been seen as a necessity. According to this necessity, the notions of identity, culture and civic, which are taught in the social studies course, were selected to understand the change and transition. So, in this study, it is aimed to reveal the perceptions of elementary school students' on the notions of identity, culture and civic, which were taught in the social studies course, through their drawings.

Method

Arts-based research was adopted in this study. In this sense, the notions of identity, culture and civic were selected and it was considered that elementary school students' perceptions could be obtained more familiar and deeply with their drawings. Criterion sampling was implemented in the selection of the participants. The criteria included studying at a school with moderate-level socioeconomic status, voluntarily participation, the notions having been taught. In this regard, the participants of the study included 18 students from an elementary school in Eskisehir province. The participants' identities were concealed and instead, pseudonyms were used in the study. The data collection process consisted of documentary analysis of students' drawings and semi-structured interviews with students. First of all, students were asked to draw different drawings for each notion. Then, semi-structured interviews were carried out about these drawings. Thematic analysis was implemented to analyse the data.

Results and Discussion

In the study, according to the drawings, identity card was depicted by almost all of the students and the rest of the students' drawings were about national concepts. According to the findings of the interviews it was found that the students' views about identity was related to showing the tangible aspects of people like birth date and gender, giving various rights and privileges, indicating belonging to a nation. It can be seen from the Social Studies curriculum (Ministry of National Education, 2005) that identity notion was taught in the "Individual and Society" theme. In this theme, it is stated that students can analyse their own identity card. In this sense, it can be said that the students' perceptions of identity can be explained with the curriculum and their developmental stages. Besides, in the literature the studies about identity are related to the social roles of identity such as language and social life (Nkadimeng & Makalela, 2015), determining daily life habits (Wise, 2000), religion-identity relations (Ayten, 2012), relations between identity and school leadership (Heystek & Lumby, 2011). It can be said that the students' perceptions were superficial when the studies in the literature were considered.

The the drawings of the students about culture were related to the cultural items such as folk-dances, local foods and clothes, national figures and concepts such as Ataturk and sovereignty, and artificial items such as meerschaum museum, glassblowing museum, and historical artefacts. In the interviews, students also stated the diversity in addition to cultural, national and artificial items. In the sense of diversity, it was emphasized that each country had specific language, culture, and social life. The students' perceptions of national culture were very rich while in

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

the global context, their awareness about different cultures were superficial. In the study of Eristi and Belet (2010), the students identified the culture as values of a nation, life styles that reflects of a nations' own moral rules, and artificial monuments. Similarly, in the study of Unlu (2012), 8th grade students defined the culture as provider of a nation's existence, traditions and old life styles, and features that affects the daily life. Accordingly, it can be said that the studies of Eristi and Belet (2010) and Unlu (2012) are consistent with the current study in terms of national symbols, cultural items and artificial monuments. In the study of Simsek (2010), the students' perceptions of culture and cultural awareness and their comparison of different cultures will be the same. However, the activities that increase the students' awareness of different cultures could improve their understandings, and empathy skills. In this context, this study suggests that the students' perceptions should be increased from national to global level and several activities should be implemented to increase awareness of students for different cultures.

Students' perceptions about civic was related with belonging to a nation, values and civic duties. In this context, both their drawings and the interviews emphasized the objects that express national loyalty such as Turkish flag, Ataturk, patriotism, the values such as helping and loving others, and the civic duties such as paying the taxes and joining the army. In the study of Ersoy (2007), teachers described the effective citizenship as knowing the responsibilities and respect to others' rights. Similarly, in the literature, it is seen that civic education studies were related with engagement to a democratic and social life and social responsibilities (Hatcher, 2011; Richey, 2011; Egerton, 2002). In this regard, the students' perception of civic is consistent with the literature in the sense of social engagement, values and duties.

The findings showed that the common view of the participants about each concept was national belonging. Accordingly, it can be said that the students' perceptions about identity, culture and civic were loyalty and belonging to a nation. Also, it is seen in the literature that identity notion is related to belonging to a group or groups (Heystek & Lumby, 2011). Besides, it can be explained with both culture transferring role of the social studies curriculum and selected concepts' relations to belonging. It is stated that the understanding of the 2004 curriculum was raised from local to global sense both in the literature and the curriculum (Elkatmis, 2014; Erturk, 2006; Ministry of National Education, 2005; Yasar, 2005; Onal & Kaya, 2006). However, the results of this recent study indicated that the emphasis on identity, culture, and civic notions can be still seen in the national understanding. According to the results of the study, it can be suggested that social roles and individual differences should be emphasized, and several activities should be implemented to increase awareness of students for different cultures.

Key Words: Identity, Culture, Civic, Arts-based research, Social studies, Elementary school

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

1. GİRİŞ

Sosyal Bilgiler dersi, öğrencileri çağın gereklerine uyum sağlayabilecek bireysel ve toplumsal anlamda etkin vatandaşlar olarak yetiştirmeyi amaçlayan birçok disiplinden beslenen bir ders olarak tanımlanmaktadır (Zarrillo, 2004; Öztürk, 2009). Bu bağlamda, her bireyin benzerlik ve farklılıkları ile kendine özgü bir kimliği olduğunu hissettirmek, içinde yaşadığı toplumun kültürünü aktarmak, vatandaşı bulunduğu ülkenin sorumluluklarını bildirmek Sosyal Bilgiler dersinin temel amaçlarından bazıları olarak sıralanabilir.

Kimlik bireyin kendi kendini yapılandırması, algılaması, yorumlaması ve başkalarına sunuş biçimi olarak tanımlanabilir. Her insanın kendi günlük hayatında yaşadıklarıyla doğrudan ilişkili olan kimlik kavramı mesleki, yerel, bölgesel, dinsel, kültürel, etnik, ulusal kimlik gibi biçimlerde bireyi farklı boyutlarda farklı rollerle ilişkilendirmektedir (Abrudan, 2012). Çoğunlukla sosyal bilimler ve psikoloji alanında yer bulan kimlik kavramının sosyal etkileşim bağlamında yüklenen roller, grup içi ve gruplar arası aidiyet ve davranış rolleri, bireyin kendini tanıması ve geliştirmesi, bireyin kendini dil ve söylemlerine nasıl yansıttığı gibi boyutlarıyla incelendiği belirtilmektedir (Chrysochoou, 2003). Aynı zamanda alanyazında kimliğin dil ve toplumsal yaşam (Nkadimeng ve Makalela, 2015); günlük hayattaki alışkanlıkları belirleme (Wise, 2000); din ve kimlik ilişkisi (Ayten, 2012); kimlik ve okul yöneticiliği ilişkisi (Heystek ve Lumby, 2011) gibi alanlarda ele alındığı görülmektedir. Tüm bunlara dayanarak, kimliğin sosyal etkileşim temelinde bireye yüklenen roller ve bu rollere göre bireyin kendini algılayışı ile kendine rol biçmesi olduğu söylenebilir.

Kimliğin toplumsal boyutunun yanı sıra, bireysel bir boyutu da vardır. Bireysel kimlik çok farklı boyutlara ayrılmış, sınırları net bir biçimde belirgin olmayan ve zamana, yere ve duruma göre bağlamsal değişiklikler gösteren bir olgudur. Birey kendi kimliğini sosyal etkileşimleri ile belirler, geliştirir ya da değiştirir. Bu sosyal etkileşimde de birey kendi özellikleri ve kendisine çizdiği sınırlarla kendisini bir grup ile özdeşleştirmeye, o grubun özelliklerini taşımaya başlar. Bu durum bireyin o gruba ait hissetmesi ya da aidiyeti olarak tanımlanmaktadır (Heystek ve Lumby, 2011). Kimliğin sosyal etkileşimle nasıl şekillendiğine bir kız çocuğunun kendi kız kimliğinden dolayı kız gibi giyinmesi, kızların oynadığı oyunları öğrenmesi örnek olarak gösterilebilir. Heystek ve Lumby (2011), bu etkileşimin karşılıklı olduğunu, tek taraflı olmadığını da belirtmektedirler. Çünkü bireysel kimliğin oluşmasını sağlayan koşullar aslında toplumsal öğretilerin bir yansımasıdır.

Kültür kavramına bakıldığında kültürün de sanattan bilime çok geniş bir perspektifte ele alındığı ve kolay bir biçimde tarif edilemeyen karmaşık bir kavram olduğu görülmektedir (Telleria, 2015; Oğuz, 2011; Uyar, 2007; Alakuş, 2004). Nitekim Kroeber ve Kluckhohn (1952; akt: Smith, 2001) kültüre ilişkin olarak yapılan tanımlamaları “Betimleyici, tarihsel, normatif, psikolojik, yapısal ve genetik tanımlar” olmak üzere altı başlık altında toplamışlardır. Betimleyici tanımlar toplumsal hayatı oluşturan bütün öğeleri; tarihsel tanımlar kültürel mirası; normatif tanımlar somut davranış, eylemler ve yaşantıları; psikolojik tanımlar insan iletişimi ve öğrenmesini; yapısal tanımlar kültürün soyut boyutlarını; genetik tanımlar ise kültürün nasıl var olduğu ve aktarıldığını incelemektedir. Bununla birlikte genel anlamda kültür, bir toplum içerisinde kabul gören ve paylaşılan düşünsel, ahlaki, estetik standartlar (Brandhorst, 2002) biçiminde tanımlanarak insan ve toplumsal değişkenler arasındaki karmaşık ilişkilere (Güvenç, 1999) vurgu yapmaktadır. Bireyin kendi dünyasını anlamlandıran ve bireyle çevresi arasında kavramsal bağ kurmasını sağlayan dil, yaşamındaki davranışları belirleyen ahlaki normlar, insanlarla birlikte sunulan sosyal roller, insanın hayatındaki tüm doğal ve sanatsal araçlar kültürün öğelerinden bazılarıdır (Ültanır, 2003). Kültür bireye kendi kişisel kimliğini, cinsiyetini, ırkını ve sınıfını tanımlamasına yardımcı olan bir kavramdır. Bireylerin hayatındaki kimlik, cinsiyet, ırk ve sınıf gibi kavramlar aynı zamanda yurttaşlık ile de ilişkilidir. Daha açık bir ifadeyle bireyin kendi kültürel algılayışı ve kimliği yurttaşlık algısını da etkilemektedir (Sunal ve Christensen, 2002).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Alanyazın incelendiğinde de kültür ile ilgili çalışmaların kültür algılarının ortaya konduğu (Erişti ve Belet, 2010; Ünlü, 2012; Deveci, 2009), kültürün çeşitlilik ve farklılıklar ile okuldaki uygulamalar bakımından ele alındığı (Nkadimeng ve Makalela, 2015; Sakka, 2009; Heystek ve Lumby, 2011; Şimşek ve Nuss, 2010; Çoban, Karaman, Doğan, 2010), kültür aktarımı-egitim ilişkisinin incelendiği (Deveci, 2009; Uyar, 2007; Ültanır, 2003, Gürgil, 2011), kültürün sosyolojik boyutları bakımından ele alındığı (Bennett, 2007; Lo, 2001; Oğuz, 2011) çalışmalar göze çarpmaktadır.

Yurttaş kavramı ise “yurtları ya da yurt duyguları aynı olan her bir birey, vatandaş” olarak tanımlanmaktadır (TDK). Bir aidiyeti de vurgulayan bu kavram bir yurdu paylaşan bireylerin eşit haklarını ve katılımı da ifade eder (Şimşek, Özdemir ve Kaya, 2004). Yurttaşlık kavramı da birçok olgu gibi zaman içerisinde dönüşüme ve gelişime uğramıştır. Bu bağlamda, Antik Yunan’da yurttaş sadece bir ülkenin bireyleri olarak görülürken, Roma toplumu yurttaşta birtakım toplumsal haklar sunmuştur. Günümüze gelindiğinde ise yurttaş kavramı kişisel ve sivil hakların yanı sıra siyasal ve sosyal haklara doğru da genişlemiştir. Bununla birlikte Avrupa Birliği gibi ekonomik ve politik yapılanmalarla ulus ve ülke sınırlarını aşan ve genişleyen bir ulus-üstü yurttaşlığın örnekleri de günümüzde yaşanmaktadır (Şahbudak ve Ayan, 2011). Avrupa birliği, Avrupa vatandaşlığı ile kendisine üye ülkelerin her bir bireyini Avrupa toplumu ve gelenekleri çatısı altında birleştirmeyi amaçlamaktadır (Uğurlu, 2011). Yurttaş kavramının daha iyi anlaşılması için vatandaşlık ve yurtseverlik kavramlarının irdelenmesi gerekebilir. Vatandaşlık temelde sivil, politik ve sosyal vatandaşlık olmak üzere üç boyutla ele alınmaktadır. Sivil vatandaşlık bireylerin konuşma, düşünme ve inanç özgürlüklerini ve eşit haklara sahip olmayı kapsamaktadır. Politik vatandaşlık politik bir gücün bir üyesi olarak toplumsal alana katılımı ifade eder. Buna karşılık verecek kurumlar ise parlamento ya da yerel hükümetlerdir. Sosyal vatandaşlık ise sosyal hayat içerisinde kendisine yetecek refah düzeyine, güvenliğe ve toplum standardında bir yaşama hakkı olarak açıklanmaktadır (Marshall, 1950). Yurtsever kavramı incelendiğinde ise çoğunlukla vatan, millet, ulus-devlet, kimlik ve aidiyet gibi kavramlarla ilişkilendirildiği görülmektedir. Yurttaşlık bir grup üyenin kendi gruplarına ve yaşadığı toprağa bağlılığı olarak da ifade edilebilir (Yazıcı ve Yazıcı, 2010).

Alanyazın incelendiğinde toplumsal bilgi, beceri ve tutumları aktarma işlevini karşılayan kavramların vatandaşlık eğitimi, küresel vatandaşlık, yurttaşlık eğitimi gibi kavramlarla irdelendiği görülmektedir (Ersoy, 2007; Print, 2007; Hunter ve Meredith, 2000; Öztürk, 2009) Bu kavramların en önemli ortak paydasının toplumsal yaşama etkin katılımı sağlayan bireyler yetiştirmek olduğu söylenebilir. Ayrıca, alanyazında yurttaşlık eğitimi yükseköğretim boyutu ve kavramsal temelleri bakımından inceleyen (Hatcher, 2011), yurttaşlığı toplumsal yaşama katılım bakımından inceleyen (Hatcher, 2011; Richey, 2011; Egerton, 2002); yurttaşlık eğitimi ile politik okuryazarlık ve katılım arasındaki ilişkiyi ortaya koyan (McAllister, 1998); yurttaşlık eğitimi yurtseverlik ilişkisini aktaran (Richey, 2011; Boyte, 2003); öğretmen algılarını ve sınıf içi uygulamalarını inceleyen (Yazıcı ve Yazıcı, 2010); öğretim elemanlarının yurttaşlık algılarını ortaya koyan (Şahbudak ve Ayan, 2011); öğretim programlarında yurttaşlık profilini irdelleyen (Elkatmış, 2014) çalışmalara rastlanmaktadır.

21. yüzyıl tek tip birey, kültür ve yurttaş kavramlarından çeşitlilik ve farklılıkların bir zenginlik olduğu anlayışına geçişin yaşandığı bir yüzyıl olmuştur. Bu geçiş eğitim süreçlerini ve bu kavramların öğretiminde etkin olan Sosyal Bilgiler dersini benzer bir değişim içine sokmuştur. Böylece, hem yaşanan toplumsal dönüşümün hem de toplumsal yaşama uyum sağlayan bireyler yetiştirmeyi amaçlayan Sosyal Bilgiler dersinde yaşanan değişimin öğrencilere nasıl yansıtıldığının ortaya konması gereksinimi doğmuştur. Bu gereksinim doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersi bağlamında öğrencilere öğretilen kimlik, kültür ve yurttaşlık kavramları seçilerek söz konusu dönüşümün öğrencilere yansımalarının incelenmesi yoluna gidilmiştir. Bu araştırmanın amacı

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

ilkokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde öğrendikleri kimlik, kültür ve yurttaşlık kavramlarına ilişkin algılarının çizdikleri resimler yoluyla ortaya konmasıdır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada sanat temelli araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Sanat temelli araştırma katılımcıya araştırma konusuna ilişkin yaratıcı ve yorumlayıcı bir süreç sunan, bilgiyi bilişsel olduğu kadar duygusal yollarla da aktarabilen, katılımcıyı daha fazla söz sahibi yapan bir yaklaşımdır (Huss ve Cwikel, 2005). Sanat temelli araştırmaların her bir resmin bir hikâye anlatması nedeniyle nitel araştırmaya yeni bir bakış açısı sunduğu belirtilmektedir (Richards, 2006). Ayrıca, sözcüklere dökülmesi zor olan düşüncelerin aktarımında etkili bir yol olan görüntülerin somut olan bilgiyi destekleyici olması da (Weber, 2008, ss.45-46) sanat temelli araştırmaların özellikle çocukların çevrelerini algılayışlarını anlamamızda önemli bir yol olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle okul öncesi ve ilkökul dönemi çocukların algılarının resimler yoluyla ortaya konması çocuğun iç dünyasını anlamak açısından oldukça ideal ve yansıtıcı bir yaklaşımdır. Çünkü çocuklar o dönemde, sözlü ya da yazılı anlamda kendilerini tam anlamıyla ifade edemediklerinden yaptıkları resimlerle kendilerini ve içinde yaşadıkları çevreyi nasıl algıladıklarını anlatırlar (Belet ve Türkkan, 2007). Son dönemde yapılan araştırmalarda da öğrenci algılarının ve görüşlerinin belirlenmesinde resim, karikatür gibi sanatsal ifadelerden yararlanıldığı görülmektedir (Herdem, Aygün ve Çinici, 2014; Çam Aktaş, 2010; Özsoy, 2012; Erişti ve Kurt, 2011; Ersoy ve Türkkan, 2010; Ersoy ve Türkkan, 2009; Türkmen, 2008; Rodari, 2007; Oğuz, 2007; Picker ve Berry, 2000). Bu araştırmada da, ilkökul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde öğrenmeleri gereken kimlik, kültür ve yurttaşlık kavramları seçilmiş ve öğrencilerin konuya ilişkin duygu ve düşüncelerini çizmiş oldukları resimler yoluyla daha samimi bir biçimde ifade edebilecekleri düşünülmüştür.

2.2. Katılımcılar

Araştırma katılımcılarının seçiminde ölçüt örneklem kullanılmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde araştırmacılar tarafından belirlenen ölçütler, uygulamanın orta sosyo-ekonomik düzeye sahip bir ilkökulda yapılması, öğretmen ve öğrencilerin gönüllü olması ve söz konusu kavramların öğretiminin gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu bağlamda, bu araştırmanın katılımcıları Eskişehir ili Tepebaşı ilçesindeki bir ilkökulun 4. sınıfında öğrenim gören 7'si kız, 11'i erkek toplam 18 öğrenci olmuştur. Araştırmada katılımcıların gerçek kimlikleri gizli tutulmuş; bulgular sunulurken takma isimler kullanılmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında öğrenci resimlerinin incelendiği doküman analizi ve öğrencilerle gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmelerden yararlanılmıştır. Araştırmada veri toplama süreci 2015 yılı Mayıs ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir. İlk olarak öğrencilere kimlik konusu verilmiş ve konuya ilişkin duygu ve düşüncelerini aktaran bir resim çizmeleri istenmiştir. Resimlerin bir ders saatinde tamamlanıp toplanmasının ardından öğrencilerle resimlerinde ne anlatmak istedikleri konusunda yarı-yapılandırılmış görüşmeler başlatılmış ve söz konusu görüşmeler ertesi gün bir kez daha gidilerek tamamlanmıştır. Aynı süreç farklı günlerde gerçekleştirilen kültür ve yurttaşlık konuları için de gerçekleştirilmiş ve böylelikle toplam uygulama süreci 6 gün sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

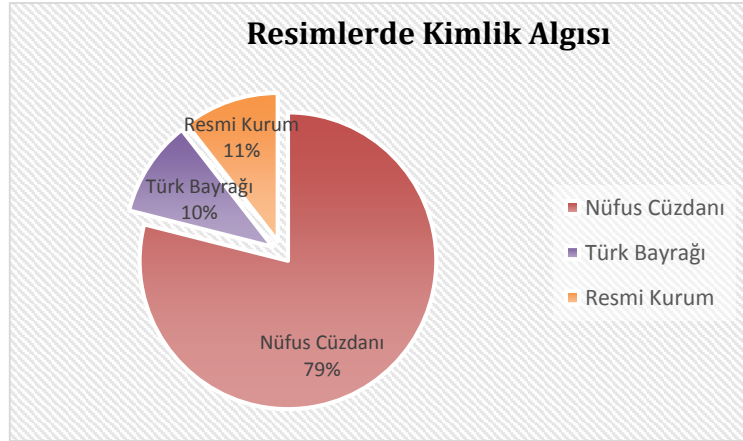
Araştırma verileri olan resimler ve yarı-yapılandırılmış görüşmeler farklı biçimlerde analiz edilmiştir. İki araştırmacı ve farklı bir alan uzmanı tarafından ayrı ayrı incelenen resimlerin içerdiği

kavramlar öğrencilerin görüşlerine dayalı olarak kodlanmıştır. Araştırmanın bir diğer verisi olan öğrencilerle gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmelerin analizinde ise tematik analizden yararlanılmıştır. Tematik analizde araştırmacı, topladığı verilerin içindeki tema ve örüntüleri aramak için çeşitli analitik tekniklere odaklanmaktadır (Gibbs, 2007, s.48; Akt. Tüzel, 2013). Bu yönüyle tematik analiz, araştırma konusunun farklı yönlerinin yorumlanmasını sağlamak açısından avantajlı bir bakış açısı sunar (Braun ve Clarke, 2006). Bu bağlamda, elde edilen veriler ilk olarak görüşme formlarına dökülmüş ve bu formlar uzman görüşlerine sunulmuştur. Uzman görüşleri ve araştırmacıların birbirinden bağımsız yaptıkları kodlamalar doğrultusunda bir kod anahtarı oluşturulmuştur. Ortaya çıkan kodların birbiriyle olan ilişkileri ortaya konulmuş ve benzerliklerden yola çıkılarak temalara ulaşılmıştır. Araştırmada geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması amacıyla hem öğrenci resimleri hem de yarı-yapılandırılmış görüşmeler iki araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından ayrı ayrı kodlanmış ve temalara ulaşılmıştır (Barber ve Walczak, 2009). İlk olarak birbirinden bağımsız gerçekleştirilen bu çalışma daha sonra ortak temalara ulaşılması ve farklı ilişkilerin tartışılması biçiminde tamamlanmıştır.

3. BULGULAR

İlkokul öğrencilerin kimlik, kültür ve yurttaşlık kavramlarına ilişkin algılarını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada yapılan tematik analiz ve doküman incelemesi sonucunda, araştırma sorularına bağlı olarak dört tema elde edilmiştir. Bunlar, “öğrencilerin kimlik kavramına ilişkin algıları”, “öğrencilerin kültür kavramına ilişkin algıları”, “öğrencilerin yurttaşlık kavramına ilişkin algıları” ve “öğrencilerin kimlik, kültür ve yurttaşlık kavramlarına ilişkin algılarının sosyal bilgiler dersi ile ilişkisi” biçiminde sınıflandırılmıştır.

3.1. Öğrencilerin kimlik kavramına ilişkin algıları: Araştırmada ilk olarak öğrencilerden kimlik kavramına ilişkin bir resim yapmaları istenmiştir. Öğrencilerin resimleri, gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmeler ile ilişkilendirilerek tematik analiz yoluyla analiz edilmiştir. Yapılan resimlerde öğrencilerin kimlik kavramını nasıl betimledikleri Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Öğrencilerin Resimlerinde Kimlik Algısı

Şekil 1’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin kimlik kavramına ilişkin resimleri incelendiğinde öğrencilerin büyük bir oranda (15 öğrenci) nüfus cüzdanı çizdiği görülmüştür. Öğrencilerden 2’si Türk bayrağı çizmiş ve bayrak imgesini Türk vatandaşı olma ile ilişkilendirmişlerdir. Araştırmaya katılan 2 öğrenci ise, biri meclis binası diğeri de kaymakamlık

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

olmak üzere resmi kurum çizmişler ve bu çizimlerini bir yere ya da ülkeye ait olma biçiminde açıklamışlardır.

Araştırmada öğrencilere kimlik kavramına ilişkin çizdirilen resimlerin ardından bu çizimlerine ilişkin görüşlerini ortaya koymak üzere yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin görüşmelerde dile getirdikleri görüşler üzerine yapılan tematik analizler sonucunda ise “tanıtıcı belge”, “kimlik türleri” ve “aidiyet belirtme” alt temaları oluşturulmuştur.

3.1.1. Tanıtıcı belge: Araştırmaya katılan 18 öğrencinin 15’i hem resimlerinde hem de kendileriyle yapılan görüşmelerde kimlik algısını kişiyi tanıtıcı bir belge (nüfus cüzdanı) olarak betimlemişlerdir. Öğrencilerin kimlik kavramını tanıtıcı bir belge olarak dile getirdikleri ifade biçimleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Kimlik Kavramını Tanıtıcı Belge Olarak Betimleme

Tanıtıcı belge	f
Cinsiyeti gösterir	8
Kayıtta kullanılır	7
Medeni durum gösterir	3
Doğum tarihini gösterir	3
Doğum yerini gösterir	2
Anne-baba adını gösterir	2
TC numarasını gösterir	2

Tablo 1’de görüldüğü gibi, kişiyi tanıma özelliği olarak da en çok dile getirilen görüş, kimliğin cinsiyeti belirliyor olmasıdır. Öğrencilerin 8’i, kişiyi tanıtıcı belge olarak kimliğin erkeklerde mavi, bayanlarda ise pembe renkte olmasının önemli bir ayırt edici özellik olarak dile getirmişlerdir. Bu görüşü dile getiren öğrencilerden Ceren’in resminde (Resim 1) kız ve erkeklerin farklı renklerde düzenlenen nüfus cüzdanları resmedilmiştir. Ceren resmini açıklarken, “Aklıma da, kimlik deyince aklıma renkleri geliyor. Mesela kızlarınki kırmızı oluyor, erkeklerinki mavi oluyor. (st.10-11)” sözlerini kullanmıştır.

Resim 1: Ceren'in Kimlik Resmi

Resim 2: Öykü'nün Kimlik Resmi

Araştırmaya katılan öğrencilerin 7’si kimliğin hastane ya da banka gibi yerlerde bir kayıt yaptırırken bizi tanıtan bir belge olduğunu vurgulamışlardır. Bu yönde görüş bildiren Öykü resmini (Resim 2), *Kimlik deyince bizi tarif eden T.C. vatandaşı olduğumuzu anlatan bizim bilgilerimizin olduğu bir tane kart geliyor aklıma. Doğduğumuz gün verilen bir tane kart geliyor aklıma.* (st.14-15) sözleriyle anlatmıştır. İlayda ise (Resim 4) çizdiği resimde bir kayıt anını betimlemiş ve konuya ilişkin görüşlerini “Onlar şey normal kimliğimiz şey bizi bir yere kaydolurken falan oradaki

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

bilgisayarda bizim için giriş yapacak ablaya bizim hakkımızda bilgiler verir. Abla da oraya giriş yapar. (st.28-30)” sözleriyle ifade etmiştir.

Aynı biçimde Yasef de “Mesela birisinin kimliği kaybolduğunda onlara götürebileceğimiz yani adını bilebiliyoruz. Ondan sonra... Ondan sonra ne zaman doğduğumuzu anlatıyor. Ondan sonra mesela nerede doğduğumuzu, hangi ayda doğduğumuzu mesela bilmiyorsak onları anlatabiliyoruz. (st.12-15)” diyerek kimliğin kişiyi tanıma özelliğini içeren etkenleri dile getirmiştir.

3.1.2. Kimlik türleri: Araştırmaya katılan kimi öğrenciler, kimlik kavramına ilişkin görüşlerini dile getirirken farklı kimlik türlerini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin değindikleri kimlik türleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Kimlik Kavramını Kimlik Türleri ile Betimleme

Kimlik türleri	f
Nüfus cüzdanı	15
Ehliyet	6
Pasaport	3
Öğrenci kimliği	1
Kütüphane kartı	1
Bilet	1

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin tamamına yakını kimlik türü olarak nüfus cüzdanını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 6’sı ehliyeti bir kimlik türü olarak örneklendirirken 3 öğrenci pasaportu bir kimlik türü olarak söylemiş, 1’er öğrenci de öğrenci kimliği, kütüphane kartı ya da bileti örnek olarak ifade etmişlerdir.

Resim 3: Güleşan'ın Kimlik Resmi

Resim 4: İlayda'nın Kimlik Resmi

Kimlik türlerini nüfus cüzdanı olarak betimleyen öğrencilerden biri olan Güleşan (Resim 3) resmini, “Bir kişinin kim olduğunu anlatan bir belge olabileceğini düşünüyorum. Adı, soyadı, doğum tarihi gibi şeyleri anlatan belge. (st.10-11), Evet aynı zamanda bu kişinin kim olduğunu da gösteriyor. Nerele olduğunu da. (st.24)” biçiminde açıklamıştır. Kimlik türlerinde nüfus cüzdanını betimleyen birçok öğrenci aynı zamanda farklı kimlik türlerinin de olduğunu vurgulamışlardır. Farklı kimlik türlerinden en sık dile getirilen ehliyete ilişkin olarak İlayda (Resim 4), hem resminde trafik polisinin ehliyetini yani kimliğini istediği anı betimlemiş hem de görüşme sırasında “Kimlik deyince araba sürmeyi... Bir sürü kimlik vardır.(st24)” demiştir. Araştırmaya katılan Seher ise, “Kimliğin değişik şeyleri de var pasaport gibi. Kimlik eğer kaybolursa başkası bizim yerimize o kimliği kullanabilir. Pasaportu ise trafikte sürücüler kullanıyor. (st-12-13)” sözleriyle kimlik türlerinden pasaportu açıklamıştır. Araştırmaya katılan 3 öğrenci ise, kimlik ile ilgili algılarını paylaşırken öğrenci kimliği, kütüphane kartı ve bilet gibi kavramları da ifade etmişlerdir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

3.1.3. Aidiyet belirtme: Araştırmaya katılan öğrencilerden bazıları, kimlik kavramını bir yere ait olma ile ilişkilendirmişlerdir. Aidiyet hissetmenin önemine değinen öğrencilerin görüşleri Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Kimlik Kavramını Aidiyet Olarak Betimleme

Kimlik türleri	f
Türk vatandaşı olma	4
Türk bayrağı	1
Atatürk	1
Ortak dil	1
Hürriyet	1
Kişilik	1

Tablo 3’te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerden 4 tanesi görüşmeler sırasında nüfus cüzdanını Türk vatandaşı olmak olarak açıklarken, öğrencilerden 1’i kendisiyle yapılan görüşmede kimlik algısını Türk bayrağı imgesi ile ifade etmiştir. Birer öğrenci ise, kimlik kavramını açıklarken Atatürk, ortak dil kullanma, hürriyet ya da kişilik kavramlarını kullanmışlardır.

Resim 5: Yağız'ın Kimlik Resmi

Resim 6: Egemen'in Kimlik Resmi

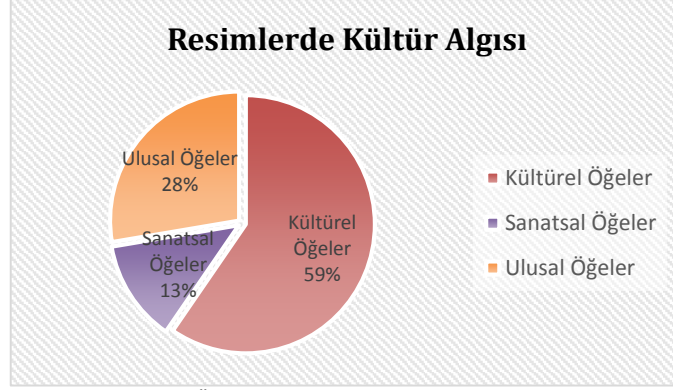
Resim 5’teki Yağız’ın resminde nüfus cüzdanı, bir kişi ve Türk bayrağı yer almaktadır. Yağız resmini açıklarken, “Nüfus kâğıdı kimliğimiz bizim Türk olduğumuzun kanıtı Sadece Türklerde var o. Yani Türk isen oluyor o senin. (st.23-24)” ifadesini kullanmıştır. Egemen ise, resminde (Resim 6) önünde Türk bayrağı bulunan resmi kurum çizmiş ve bu kurumun meclis binası olduğunu vurgulamıştır. Egemen konuya ilişkin görüşlerini, “Kimlik deyince, doğum tarihimiz aklıma geliyor. TC no muz aklıma geliyor. Sonra TC’imiz Türkiye vatandaşı olduğumuzu anlatıyor. Nüfus cüzdanımız aklıma geliyor. (st 10-11), Ama sonradan bizim Türk vatandaşı olduğumuzu anladım ve bu resmi çizdim. (st. 34-35)” sözleriyle açıklarken, hem nüfus cüzdanı algısını hem de bir ülkeye ait olma duygusunu ortaya koymuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerden Yasef konuya ilişkin görüşlerini, “İlk defa ilk aklıma gelen şey Türk vatandaşı olduğumuzu anlatıyor kimlikler. (st. 12)” biçiminde anlatmıştır. Kimlik deyince aklına ilk olarak bayrak geldiğini ifade eden Yusuf görüşlerini, “Çünkü her kimlikte orada Atatürk’ün bayrağı, bayrak resmi olduğu için (st. 22-23), kimliğimdeki fotoğrafımı ve Atatürk’ün bayrağını hatırlıyorum. (st. 14)” demiştir. Aynı dili konuşan kişilerin ortak kimlikleri olacağına vurgu yapan Yağız konuya ilişkin görüşlerini, “Mesela Alman konuşur Türk olduğunu pek sanmayız. (st. 65)” sözleriyle açıklamıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden biri de, kimlik kavramını hürriyet kavramı ile ilişkilendirmiştir. Bu yönde görüş bildiren Fatma Naz, “Kimliğin kimlik deyince aklıma hürriyetin geldiğini ve insanın kişiliğinin geldiğini anlatmak istedim. (st. 43-44)” sözlerini, “Kişiliğimiz mesela insanları seviyoruz veya sevmeyiz kişilik bu da bir kimlik olarak bize şey yapıyor. (st.14-15) görüşleriyle açıklığa kavuşturmuştur.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

3.2. Öğrencilerin kültür kavramına ilişkin algıları: Araştırmada öğrencilerin kültür kavramına ilişkin bir resim yapmaları istenmiş ve yaptıkları resimler üzerine yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin resimleri, üzerine konuştukları yarı-yapılandırılmış görüşmeler ile ilişkilendirilerek tematik analiz yoluyla analiz edilmiştir. Yapılan resimlerde öğrencilerin kültür kavramını nasıl betimledikleri Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2: Öğrencilerin Resimlerinde Kültür Algısı

Şekil 2’de görüldüğü gibi, öğrencilerin kültür kavramını anlatırken resimlerinde en çok tercih ettikleri resimsel anlatımın halk dansı, yöresel yemek ve kıyafetler, müzik ve kilim gibi kültürel öğeleri olduğu görülmektedir. İkinci olarak öğrenciler kültür kavramını bayrak, ulusal bayramlar, Atatürk, egemenlik ve Kültür Bakanlığı gibi ulusal öğeler bağlamında resmetmişlerdir. Ardından, kültür kavramını resimsel anlatımlarında sanatsal öğeler bağlamında ele alan öğrenciler, konuyu boyama sanatı ve müzeler gibi konularda ele almayı tercih etmişlerdir.

Araştırmada öğrencilere kültür kavramına ilişkin çizdirilen resimlerin ardından bu çizimlerine ilişkin görüşlerini ortaya koymak üzere yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin görüşmelerde dile getirdikleri görüşler üzerine yapılan tematik analizler sonucunda ise kültür algısı temasına ilişkin olarak “kültürel öğeler”, “ulusal öğeler”, “sanatsal öğeler” ve “farklılıklar” olmak üzere dört alt tema oluşturulmuştur. Bu durumda, öğrencilerin resimlerinde dile getirdikleri anlatımlardan farklı olarak, görüşmeler sırasında farklılıklar konusuna değindikleri söylenebilir.

3.2.1. Kültürel öğeler: Araştırmaya katılan öğrencilerin, kültür kavramına ilişkin görüşlerini dile getirirken çeşitli kültürel öğeleri vurguladıkları görülmüştür. Kültürel öğeler Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Kültür Kavramını Kültürel Öğeler ile Betimleme

Kültürel Öğeler	f
Halk dansları	11
Yöresel yemek	10
Kıyafet	5
Müzik	1
Kilim-halı	1

Tablo 4’te görüldüğü gibi, kültür kavramına ilişkin algılarını ortaya koyarken öğrenciler, yaptıkları resimlerde olduğu gibi görüşmelerde de en çok kültürel öğelerden halk dansları ile yöresel yemekleri dile getirmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 5’i kültür kavramını kıyafet ile

ilişkilendirirken, birer öğrenci de müzik ve kilim gibi öğeleri kültür kavramını açıklamada kullanmışlardır.

Resim 7: Ceren'in kültür resmi

Resim 8: Büşra'nın kültür resmi

Kültür kavramını halk dansları ile ilişkilendiren öğrencilerden biri olan Ceren (Resim 7) kendisiyle yapılan görüşmede, “*Kültürde sadece geleneksel oyunlarımız aklıma geldi oradayken (st.58), Ülkemizde halay çekiliyor. (st.68)*” ifadelerini kullanmıştır. Büşra ise (Resim 8), “*Yağlı güreş böyle eskiden insanlar, hala da yapıyorlar yağlı güreş yapıyorlar. Bu kültürümüzden kalan çok hoş bir oyun. Bunun gibi bir sürü mesela, bir sürü oyun var. Burada anlatmak istediğim halk oyunu. Örnek vereyim bir tane. Atabarı var mesela.(st. 76-78)*” diyerek halk oyunlarımızdaki zenginliğe vurgu yapmıştır. Benzer bir biçimde Öykü, kültür kavramını açıklarken, “*Kültür deyince aklıma bizim kültürümüz geliyor. Yörellerimiz geliyor, giysilerimiz geliyor, yemeklerimiz geliyor, oyunlarımız geliyor (st.73-74)*” demiş ve birçok kültürel öğeyi bir arada ele alarak görüşlerini ifade etmiştir.

3.2.2. Ulusal öğeler: Araştırmaya katılan öğrenciler, kültür kavramına ilişkin görüşlerini çeşitli ulusal öğeler ile açıklamayı tercih etmişlerdir. Öğrencilerin kültürü betimlemede kullandıkları ulusal öğeler Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Kültür Kavramını Ulusal Öğeler ile Betimleme

Ulusal Öğeler	f
Türk bayrağı	5
Ulusal bayramlar	4
Atatürk	2
Egemenlik	1
Kültür Bakanlığı	1

Tablo 5’te görüldüğü gibi, kültür kavramını çeşitli ulusal öğelerle ifade eden öğrenciler, en çok Türk bayrağı ve ulusal bayramlar gibi konularda örnekler vermeyi tercih etmişlerdir. Söz konusu öğrencilerden 5’inin kültür kavramı ile Türk bayrağını ilişkilendirdiği görülürken; 4 öğrenci ise 23 Nisan ve 19 Mayıs gibi ulusal bayram kutlamalarının bizim kültürümüze özgü örnekler olduğunu vurgulamışlardır. Araştırmaya katılan öğrencilerden 2’si kültür kavramını Atatürk ile açıklarken, 1’i egemenlik kavramı, 1’i ise Kültür Bakanlığı ile ilişkilendirmiştir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Resim 9: Emirhan'ın kültür resmi

Resim 10: Yasef'in kültür resmi

Çizdiği resimde de kültür kavramını Atatürk ile betimleyen Emirhan (Resim 9), kendisiyle yapılan görüşmede, “Atatürk’ün bizim için yaptıkları aklıma geliyor. Sonra kıyafet (st. 55), Yeni kıyafetler ortaya getirmiş, alfabeyi Türk alfabesi yapmış. (st.59), Yeni kıyafetler getirtirmiş. Kıyafet değişikliği yapmış. (st. 63)” diyerek kültürel özelliklerimizin temellerine vurgu yapmıştır. Araştırmaya katılan bir diğer öğrenci olan Yasef (Resim 10), kültür deyince aklına ilk olarak bakanlık geldiğini, “Kültür binası diye bir şey var mı bilmiyorum ama. Kültür binası geliyor aklıma (st.79), Çalışanlar vardır. Hiç görmedim içini ama (st 83)” sözleriyle ifade etmiştir. Yasef, bakanlık adı aklına gelmediği için bir resmi bina çizmiş ve üzerine kültür binası yazmıştır.

Çizdiği resimde yine Atatürk’ü betimleyen Yasin ise, “Kültür deyince aklıma, kültür egemenlik falan geldi onu falan aklıma geldi. Bende ondan Atatürk geldiği için onun için bende resmi öyle yaptım. (st. 61-62)” diyerek egemenlik kavramını da kültür ile ilişkilendirmiştir. Buse kültür kavramını milli bayramlar ile ilişkilendirerek resminde 23 Nisan çizmiş ve görüşmede, “Farklı ülkelerde, farklı şehirlerde, farklı yemekler, farklı müzikler ve farklı danslar olabilir. Farklı kutlamalar da var bunların içinde. 23 Nisan da farklı kutlamalardan biridir..., başka ülkelerden 23 Nisan’ı kutlamak için çocuklar gelebiliyor. (st. 113-116)” diyerek milli bayramların kültürel boyutunu vurgulamıştır.

3.2.3. Sanatsal Öğeler: Araştırmaya katılan öğrenciler, kültür kavramına ilişkin görüşlerini açıklarken, sanatsal öğeleri de dile getirmişlerdir. Öğrencilerin kültürü betimlemede kullandıkları sanatsal öğeler Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Kültür Kavramını Sanatsal Öğeler ile Betimleme

Sanatsal Öğeler	f
Boyama sanatı	3
Müze ve tarihi eserler	2
Lületaşı	1

Tablo 6’da görüldüğü gibi, öğrencilerin kültür kavramını anlatmada tercih ettikleri bir diğer unsur, sanatsal öğeler olmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerden 3’ü sanatsal öğelerden boyama sanatını dile getirirken, 2’si müze ve tarihi eserlere dikkat çekmiş, 1 öğrenci de sanatsal bir ürün olarak lületaşını örnek vermiştir. Bu örneğin Eskişehir ilinde yaşayan bir öğrenci olarak bu şehre özgü bir kültürel öğeye yapılan vurgu olduğu söylenebilir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Resim 11: İlayda'nın kültür resmi

Resim 12: Egemen'in kültür resmi

İlayda (Resim 11), kültür kavramını açıklarken balmumu müzesine gittiğini ve orada gördüğü örnekleri dile getirdiği resmini açıklarken, “*Burada Nasrettin hocayı anlatmak istedim. (st. 90), Şey burada bal mumu heykel, bal mumundan yapılan şeyleri göstermek istedim. (st. 93)*” biçiminde görüş bildirmiştir. Kültür kavramını sanat ile ilişkilendirerek gittiği müzedeki sanat eserlerine dikkat çeken bir diğer öğrenci Egemen olmuştur. Kendisiyle yapılan görüşmede resminde (Resim 12) gittiği cam müzesini anlattığını belirten Egemen, “*Kültürü, yeni taşındığımız bir şehrin kültürünü öğrenmek bize bilgi sağlar. Farklı, eski tarihi evleri olabilir. Oralarını gezebiliriz. Bilgi edinebiliriz. Müzeleri gezebiliriz. Orası hakkın, şehir hakkında bilgi toplayabiliriz. (st. 57-59)*” ifadelerini kullanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden Büşra ise (Resim 8), kültürü sanat boyutuyla ifade ederken, “*Bunda o boyama sanatını anlatmak istemişim. Bu yüzden bir vazoyu boyanmış halde çizdim. (st.71-72)*” demiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden Güleşan (Resim 13), resminde kültürü oluşturan öğeleri ayarlar başlığı ile çizdiği imgelerle betimlemiştir. Bu ayarları sırasıyla kıyafet, para birimi, sanat, yiyecek, içecek ve din olarak belirten Güleşan konuya ilişkin görüşlerini açıklarken, “*Para birimini, kıyafet gibi şeyleri... Mesela sanatı ayarlamış olan bir sistem olduğunu düşünüyorum. (st.38-39)*” demiştir. Güleşan’ın özellikle sanatı kültürel olarak ayarlanmış bir sistem olarak açıklamasının bu yaş grubu için beklentilerin üzerinde olduğu söylenebilir. Öykü isimli öğrenci ise, resminde lületaşım çizmiş ve bunu kültürümüzün bir parçası olarak örneklendirmiştir.

3.2.4. Farklılıklar: Araştırmaya katılan kimi öğrencilerin farklı kültürlerle değinerek kültür kavramını açıkladıkları görülmüştür. Öğrencilerin kültürü betimlerken ne tür farklılıklara değindikleri Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Kültür Kavramını Farklılıklar ile Betimleme

Farklılıklar	f
Farklı ülke/şehir	3
Dil	3
Din	2
Para	2
Ten rengi	1

Tablo 7’de görüldüğü gibi, kimi öğrenciler kültür kavramını betimlerken kültürdeki farklılıklara vurgu yapmışlardır. Bu öğrencilerden 3’ü farklı ülke ve şehirlerin farklı kültürlerine sahip olabileceğine vurgulamışlardır. Araştırmaya katılan 3 öğrenci farklı dillerin farklı kültür göstergelerinden biri olabileceğini ima ederken, 2’şer öğrenci de farklı kültürlerin farklı dinleri ya

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

da paraları olabileceğini belirtmişlerdir. Farklı ten rengi olan kişilerin de farklı kültürlere sahip olabileceğine ise bir öğrenci değinmiştir.

Resim 13: Güleşan'ın kültür resmi

Resim 14: Pınar'ın kültür resmi

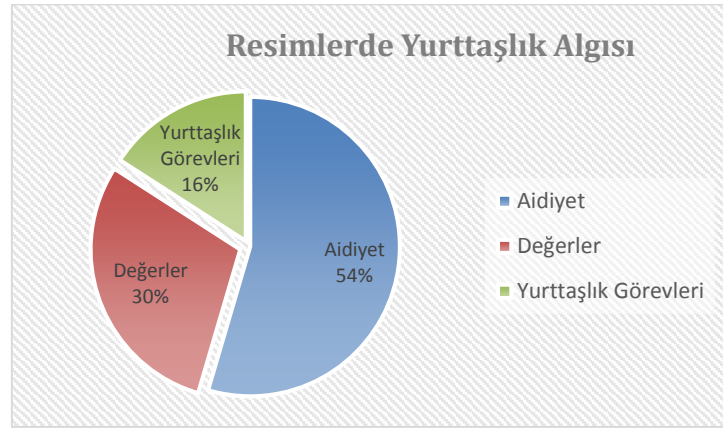
Araştırmaya katılan öğrencilerden Reşat, görüşlerini farklı ülkelerin farklı kültürleri olacağı savıyla açıklamış ve “Mesela bizim bu danslar ülkemize ait. Başka ülkelerde de başka danslar oynanabiliyor. Onların ismi de başka oluyor. Mesela o ülkenin danslara ait bir adı vardır. Bizimki gibi aynı değildir. (st.74-77)” demiştir. Reşat, bu görüşleriyle kültürel farklılıklara vurgu yapmıştır. Kültürü farklılıklar vurgusu ile dile getiren diğer bir öğrenci olan Fatma Naz ise görüşlerini, “Her yerin başka, mesela ben Almanya’ya gitmiştim orada Almanca konuştum. Türkiye’de Eskişehir’de ise Türkçe konuşuyorum” diyerek farklı ülkelerin farklı dilleri olduğunu belirtirken bunun kültürün bir göstergesi olduğunu ima etmektedir. Konuyu yerel kültürdeki farklılıklar bazında ele alan Yağız ise görüşlerini, “Ülkelerin mesela Eskişehir’in mesela İzmir ve başka Urfa’dan ayıran mesela Urfalılar ne yapar acı yer acı sever ondan sonra mesela halay daha çok yatkınlardır. İzmirli ne yapar? Zeybek oynar. Onlar oda kültürlerinin farklılıkları. (st.98-100)” biçiminde ifade etmiştir. Yağız ayrıca, kıyafet farklılıklarına ilişkin, “Urfa’nun çiğ köfte yoğuruyor. (st.120), Kıyafetleri de ayırt edebiliyor. (st.132), Şey ten renkleri falan mesela onlarda ayrı bir farklılık. (st.140)” diyerek farklı alanlardaki kültürel farklılıklara dikkat çekmiştir.

Kültürel farklılıkları yöresel boyutuna vurgu yapan Pınar (Resim 14), resminde halk dansları, din ve yöreye özgü minder çizdiğini belirtmiştir. Pınar resmini anlatırken, “Çünkü her yörenin kendine göre faaliyetleri vardır. Herkes o çevrede büyüdüğü ve doğduğu için o yöredeki şeyleri öğreniyor, o yüzden öyle insanlar doğdukça... (st. 63-64), O yöreler oraya alışıldığı için hep o faaliyetler yapılıyor. O yemekler yapılıyor. (st. 69)” ifadelerini kullanmıştır. Bu görüşleriyle Pınar, kültürlerin yalnızca ülkeler arası değil aynı ülkenin farklı yörelerinde de farklı olabileceğini çocuk diliyle ifade etmiştir. Yağız ise, kültürel farklılıkların din yoluyla da oluştuğuna ilişkin görüşlerini, “Farklı ülkelerin yemekleri mesela değişik oluyor. Mesela Japonların çiğ et yemesi biz çiğ et yemiyoruz. Dinlerimiz onlar. (st. 171-172)” sözleriyle açıklığa kavuşturmuştur. Bu ifade, gerçekten de kimi kültürel gelenek ya da yaşantılarımızın inançlarımızdan kaynaklandığını yine çocuk diliyle dile getirilmiş biçimi olarak görülebilir.

3.3. Öğrencilerin yurttaşlık kavramına ilişkin algıları: Araştırmada son olarak öğrencilerin yurttaşlık kavramına ilişkin bir resim yapmaları istenmiş ve yaptıkları resimler üzerine yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin resimleri, üzerine konuştukları yarı-yapılandırılmış görüşmeler ile ilişkilendirilerek tematik analiz yoluyla analiz edilmiştir. Yurttaşlık kavramıyla ilgili olarak yapılan resimlerde öğrencilerin bu kavramı nasıl betimledikleri Şekil 3’te gösterilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Şekil 3: Öğrencilerin Resimlerinde Yurttaşlık Algısı

Öğrencilerin yurttaşlık kavramını resimleriyle betimlerken en çok tercih ettikleri imgeler, Türk bayrağı, Atatürk, istiklal marşı, birlik ve beraberlik gibi temalar olmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin resimlerine, yurttaşlıkla ilgili çeşitli yardımseverlik ve iyi insan olma örneklerini içeren değerler de yansımıştır. Kimi öğrenciler ise yurttaşlık algısı olarak yurttaşlık görevlerini yerine getirme gerekliliği üzerine vurgu yapmışlardır. Bu görevler arasında resimlere yansıyanlar arasında vergi verme, askere gitme, çöp dökme, ağaç dikme yer almaktadır.

Araştırmada öğrencilere yurttaşlık ile ilgili çizdirilen resimlerin ardından bu çizimlerine ilişkin görüşlerini ortaya koymak üzere yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin görüşmelerde dile getirdikleri görüşler üzerine yapılan tematik analizler sonucunda ise yurttaşlık algısı temasına ilişkin olarak “aidiyet”, “değerler” ve “yurttaşlık görevleri” olmak üzere üç alt tema oluşturulmuştur.

3.3.1. Aidiyet: Araştırmaya katılan öğrencilerin, yurttaşlık kavramına ilişkin olarak dile getirdikleri görüşlerin bazıları aidiyet alt teması altında toplanmıştır. Öğrencilerin yurttaşlık kavramını anlatırken aidiyet duygusu ile ilişkilendirdikleri görüşler Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Yurttaşlık Kavramını Aidiyet ile Betimleme

Aidiyet	<i>f</i>
Türk bayrağı	10
Atatürk	4
Vatanseverlik	3
İstiklal marşı	2
Ortak dil	2
Birlik-beraberlik	2
Diğer (çocuk yurdu)	1

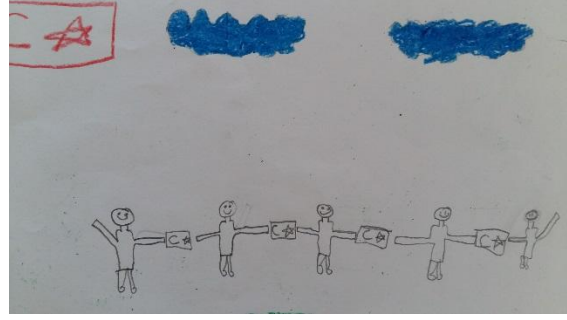
Tablo 8’de görüldüğü gibi, öğrenciler yurttaşlık kavramına aidiyet duygusu ile açıklık getirirken en çok dile getirdikleri öge, Türk bayrağı olmuştur. Türk bayrağı altında toplanan bireylerin yurttaş olduğu anlamını vurgulayan bu öğrenciler, aslında millet-bayrak birlikteliğine dikkat çekmektedirler. Araştırmaya katılan öğrencilerden 4’ü Atatürk ile yurttaşlık kavramını açıklarken, 3’ü vatanseverlik, 2’si İstiklal marşı, 2’si aynı dili kullanma, 2’si de birlik ve beraberlik duygularını yurttaşlık kavramını açıklamada kullanmışlardır. Araştırmaya katılan 1 öğrenci ise, yurttaşlık kavramına farklı bir algı ile yaklaşmış, evi olmayan çocukların içinde yaşadığı yurt olarak açıklamada bulunmuştur.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Resim 15: Reşat'ın yurttaşlık resmi

Resim 16: Büşra'nın yurttaşlık resmi

Araştırmada, yurttaşlık kavramına ilişkin görüşlerini ifade ederken bir yere, vatana ait olması yönünde açıklama yapan öğrencilerin, söz konusu görüşlerini en çok Türk bayrağı simgesiyle ifade ettikleri görülmüştür. Bu yönde görüş bildiren öğrencilerden biri olan Güleşan, “Akluma bir kişinin o devlette, mesela Türk Türkçe konuşur. O zaman o kişi Türk’tür Bayrağıdır ay yıldız. Yani o kişi tamamen Türk’tür. Onu anlatmak istedim. (st. 89-90)” diyerek bayrağın kişileri birleştirici bir imge olarak ifade etmiştir. Bu görüşleri ile Güleşan, yurttaşlık kavramına ilişkin olarak hem bayrağa hem de ortak dilin konuşulmasına vurgu yapmıştır. Fatma Naz ise konuya ilişkin görüşlerini, “Bu resmimde Türk bayrağını çizdim. Çocukların konuşması var. Onlar ülkelerini seviyor bayraklarını seviyor ülkelere layık bir vatandaş olmak istiyorlar. (st. 150-151)” diyerek hem bayrağa hem de vatanseverlik olgusunun önemine değinmiştir. Reşat ise (Resim 15), “Resmimde bayraklarla hani insanlar bir olup, böyle bütün insanlara yardım etmek ... Hani ne derler ona? Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için. (st.148-149)” diyerek hem bayrağın bütünleştirici gücüne hem de birlik beraberlik duygusunun yurttaşlık algısına olan etkisine vurgu yapmıştır.

3.3.2. Değerler: Araştırmaya katılan öğrencilerin bir bölümü, yurttaşlık kavramını açıklarken iyi yurttaş olma bağlamında birtakım değerlerle ilişkilendirdikleri görülmüştür. Bu değerler Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Yurttaşlık Kavramını Değerler ile Betimleme

Değerler	f
Yardımseverlik	6
Halkını sevme	5
Sevgi (insan/hayvan)	1
Adalet	1
Bağış	1

Tablo 9’da görüldüğü gibi, yurttaşlığı açıklarken kimi öğrenciler çeşitli değerleri vurgulamışlardır. Bu öğrencilerden 6’sı yardımseverlik özelliğine dikkati çekerken, 5 öğrenci halkını ve milletini sevmeyi yurttaş özelliği olarak dile getirmiştir. Araştırmaya katılan 1’er öğrenci ise insan ya da hayvan sevgisi, adalet ve bağış yapma olgularını ifade ederek yurttaşlık kavramını açıklamışlardır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Resim 17: Pınar'ın yurttaşlık resmi

Resim 18: İlayda'nın yurttaşlık resmi

Resim 17’de Pınar yurttaşlık kavramına ilişkin çizdiği resmi, “*Yurttaşlık deyince aklıma böyle insanların yurduna yardım etmesi aklıma geliyor. Mesela devlet ya da bir insan bir cami ya da bir okul yaptırdı ona yardım etmeliyiz. (st.118-119)*” biçiminde açıklamıştır. Çizdiği resimde de camiye bağış yaptıran kişiler ile trafikte yardım eden kişileri çizdiğini belirten Pınar, yardımseverliğin önemli bir yurttaşlık gerekliliği olduğuna vurgu yapmıştır. Reşat ise yardımseverlik ile yurttaşlık algısını açıklarken, “*Vatandaşlık deyince; birisi mesela can kurtarma, görev, mesela diyelim insanların hayatlarını kurtarma, kazaları önleme öyle şeyler geliyor aklıma. (st. 132-133)*” diyerek yine insanların birbirine yardım etmesi gerektiğine dikkati çekmektedir. Reşat ayrıca, “*Atatürk’ün vatandaşı aklıma geliyor. Ve vatandaş olduğu için yardım ediyor. Mesela vatandaş olduğu için bizi, dünyamızı düşmanlardan kurtardı çünkü bize destek oluyor yardım ediyor. Kendini feda edebiliyor. (st.174-178)*” konuyu Atatürk ve iyi vatandaş olması üzerinden açıklarken bir yandan da iyi yurttaş olmayı yardımseverlik ile ilişkilendirmiştir.

3.3.3. Yurttaşlık görevleri: Araştırmaya katılan öğrencilerin bir bölümü, yurttaşlık kavramını açıklarken yurttaşlık görevlerine vurgu yapmışlardır. Yurttaşlık görevlerine ilişkin öğrencilerin dile getirdikleri görüşler Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Yurttaşlık Kavramını Yurttaşlık Görevleri ile Betimleme

Değerler	f
Vergi verme	3
Askere gitme	2
Çöp dökme	1
Ağaç dikme	1

Tablo 10’da görüldüğü gibi, öğrencilerden 3’ü yurttaşlık kavramına ilişkin algısını açıklamada yerine getirilmesi gereken yurttaşlık görevlerine vurgu yapmıştır. Öğrencilerden 3’ü bu görevleri vergi verilmesi gerektiği, 2’si askere gidilmesi gerektiği gibi sorumluluklarla açıklarken; 1 öğrenci çöp dökmeyi, 1 öğrenci de ağaç dikmeyi yurttaşlık görevi olarak ifade etmiştir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Resim 19: Öykü'nün yurttaşlık resmi

Resim 20: Egemen'in yurttaşlık resmi

Araştırmaya katılan öğrencilerden Öykü (Resim 19), yurttaşlık kavramına ilişkin olarak, “Yurttaşlık deyince şey yurdumuzu korumak geliyor. Atatürk geliyor. Askere gitmek geliyor. Okumak geliyor. (st. 131-132)” açıklamasının ardından “Vergi vermek geliyor aklıma. Görevlerimizi yerine getirmek geliyor. (st. 145)” diyerek yurttaşlık görevlerine vurgu yapmıştır. Egemen (Resim 20) ise görüşlerini, “Dışarıdayken mesela sokakta bir kedi gördük. Onu besleyebiliriz. Yerde çöp gördük. Onu çöp kutusuna veya geri dönüşüme atabiliriz. Yaralanmış bir hayvan gördüysek onu veterinerine götürürüz. Ağacından düşmüş bir kuş görmüşsek veya ağacın dalı kırılmışsa okşa, ağacına koyarız. Ağacın dalını da kopan yerine ilaç süreriz. (st. 148-151)” diyerek çeşitli değerlerin yanı sıra çöp dökme ve ağaç dikme görevlerini yurttaşlık görevi olarak algıladığını ortaya koymuştur.

3.4. Öğrencilerin kimlik, kültür ve yurttaşlık kavramlarına ilişkin algılarının sosyal bilgiler dersi ile ilişkisi: Öğrencilerin kimlik, kültür ve yurttaşlık algılarının yanı sıra bu algılarının nereden kaynaklandığını belirleyebilmek için derslerle bağlantısı irdelenerek bu kavramların hangi derste ve ne tür etkinliklerle öğrenildiği sorgulanmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlar doğrultusunda, tüm öğrencilerin bu kavramları sosyal bilgiler dersinde işledikleri ortaya çıkmıştır. Örneğin Fatma Naz, resimlerini çizdikleri bu kavramları daha önce öğrendiklerini, “Kültürde ise öğretmenimiz ödev verdi mesela her yere Almanya'nın, Kazakistan'ın, Zimbiya'nın şeylerini araştırdık, yemeklerini kültürlerini ne yiyip ne içtiklerini. Bu da şu anda devam ettiğimiz konu öğretmenim. Yurttaşlıkta ise öğretmenimiz sözlüğe açıp bakmamızı istemişti sonra onunla ilgili bir resim yaptık. Ondan sonra yurttaşlıkla ilgili resim yarışması oldu. (st.176-180)” sözleriyle açıklamıştır. Egemen konuya ilişkin görüşlerini, “Kültürle ilgili bir şehrin yemeklerini öğrendik. Danslarını öğrendik. Ülkeleri araştırdık, ülkelerin danslarını, kıyafetlerini, neler giydiklerini araştırdık. (st. 192-193)” diyerek ne tür etkinlikler yaptıklarına ilişkin örnekler vermiştir. Büşra ise, “O günlerde çok fazla bilgi verdi bunlar hakkında. Çok mutlu oldum. İyi ki öğretmiş öğretmenimiz. Yoksa biz bu resimleri yapamazdık. (st. 135-136)” diyerek konuları öğrenmeselerdi bu resimleri çizemeyecekleri yönünde görüş bildirmiştir.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmada öğrencilerin kimlik kavramına ilişkin çizmiş oldukları resimlerin tamamına yakınının nüfus cüzdanı olduğu; geriye kalanların ise bağlı bulunulan ülkeyi temsil eden öğelere dayandığı görülmüştür. Görüşmelerden elde edilen bulgulardan da öğrencilerin kimlik kavramını bireylerin doğum tarihi, cinsiyet, medeni durum gibi somut özelliklerini gösterme; bir vatandaşın hastaneye gidebilmesi, bir kütüphaneden kitap alabilmesi ve bir aracı sürme yetkisi gibi farklı hak, yeterlik ve imtiyazlar belirtme; ülkeye olan aidiyeti belirtme gibi bakımlardan ele aldıkları görülmüştür. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2005) incelendiğinde kimlik kavramının nüfus cüzdanı olarak Birey ve Toplum öğrenme alanında ele alındığı görülmektedir. Bu öğrenme alanında sahip oldukları kimlikteki bilgileri analiz edebileceği belirtilmektedir. Bu bakımdan, öğrencilerin kimlik kavramı deyince doğrudan nüfus cüzdanını ele almaları ve

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

öğrencilerin kimlik kavramını cinsiyet, yaş gibi somut boyutlarla ele almalarının öğrencilerin gelişim dönemleriyle de ilişkilendirilebileceği söylenebilir. Ancak, alanyazında kimliğin dil ve toplumsal yaşam (Nkadimeng ve Makalela, 2015); günlük hayattaki alışkanlıkları belirleme (Wise, 2000); din ve kimlik ilişkisi (Ayten, 2012); kimlik ve okul yöneticiliği ilişkisi (Heystek ve Lumby, 2011) gibi bakımlardan ele alındığı düşünülürse öğrencilerin kimlik kavramını toplumsal roller ve bireysel farklılıklar bakımından ele almadıkları; daha çok kişinin somut özelliklerini tanıtmaya bakımından ele aldıkları da söylenebilir.

Öğrencilerin kültür kavramına ilişkin olarak çizmiş oldukları resimlerin halk dansları, yöresel yemek ve kıyafetler gibi kültürel öğeler; Atatürk, egemenlik ve bayrak gibi ulusal öğeler; lületaşı müzesi, cam sanatları müzesi, tarihi eserler gibi sanatsal öğeler etrafında şekillendiği görülmüştür. Öğrenci görüşmelerinde ise resimlerde belirtilen bu kültürel, ulusal ve sanatsal öğelerin yanı sıra kültürel farklılıklara da değindikleri görülmüştür. Bu farklılıklar kapsamında da her ülkenin kendisine özgü dil, kültür ve yaşam özellikleri olduğu vurgulanmıştır. Öğrencilerin kültüre ilişkin algılarının milli kültür bağlamında çok zengin ve çeşitli olduğu ancak küresel anlamda farklı kültürlerle ilişkin farkındalıklarının yüzeysel kaldığı söylenebilir. Erişti ve Belet'in (2010) yapmış olduğu araştırmada da, öğrencilerin kültürü bir ulusa ait değerler, manevi özellikleri yansıtan yaşayış biçimleri ve sanat varlıkları gibi biçimlerde algıladıkları ortaya konmuştur. Benzer biçimde Ünlü'nün (2012) çalışmasında ise 8. sınıf öğrencilerinin kültürü bir milleti var eden öğeler, gelenek-görenek ve geçmiş yaşantılar, günlük hayatı etkileyen özellikler biçiminde algıladığı görülmüştür. Yapılan bu araştırmada da öğrencilerin ulusal simgeler, kültürel öğelere ve sanatsal varlıklara vurgu yapmalarının Erişti ve Belet (2010) ve Ünlü'nün (2012) çalışmalarıyla paralellik gösterdiği söylenebilir. Şimşek'in (2010), Amerikan ve Türk ilköğretim öğrencilerinin teknolojik sunumlarıyla kültürel kimlik ifadelerini araştırdığı araştırmada öğrencilerin kültür kavramına ve başka kültürlerle ilişkin algılarının ve benzerlik-farklılık kıyaslamalarının çoğunlukla aynı kalacağını ancak gerçekleştirilen uygulama sonrasında öğrencilerin anlayışları, saygıları ve empati becerilerinin geliştiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, bu araştırmada öğrencilerin kültür algılarının ulusal düzeyden küresel düzeye getirilmesi ve kültürel farkındalık kazandırılması için bir takım etkinliklere yer verilmesi gerektiği de söylenebilir.

Yurttaşlık kavramına ilişkin öğrenci algılarının ise aidiyet, değerler ve vatandaşlık görevleri etrafında şekillendiği görülmüştür. Bu kapsamda öğrencilerin yurttaşlık kavramıyla ilgili olarak hem çizmiş oldukları resimlerde hem de görüşmelerde Türk bayrağı, Atatürk, vatanseverlik gibi ulusal bağlılığı simgeleyen öğelere vurgu yaptıkları; toplumsal anlamda faydalı olabilme anlamında yardımseverliği ve kendi halkını sevmeyi vurguladıkları; vatandaşlık sorumlulukları bakımından da vergi verme ve askere gitme gibi yurttaşların yerine getirmesi gereken sorumluluklara değindikleri görülmüştür. Ersoy'un (2007) öğretmenlerle yapmış olduğu araştırmada da öğretmenler etkili vatandaş sorumluluklarını bilme ve başkalarının haklarına saygılı olma olarak tanımlamışlardır. Benzer bir biçimde, yabancı alanyazında da yurttaşlık kavramının demokratik ve toplumsal yaşama katılım ve toplumsal birtakım sorumluluklar bakımından ele alındığı da görülmektedir (Hatcher, 2011; Richey, 2011; Egerton, 2002). Bu bakımlardan öğrencilerin yurttaşlık kavramına ilişkin algılarının toplumsal katılım, değerler ve sorumluluklar bakımından alanyazınla paralellik gösterdiği söylenebilir.

Katılımcıların seçilen bu üç kavrama ilişkin ortak algısı ise milli aidiyettir. Buna göre, öğrencilerin kimlik, kültür ve yurttaş kavramlarından ülkeye olan bağlılık ve aidiyeti anladığı söylenebilir. Kimlik kavramının bir gruba aitlikle de ilişkilendirildiği alanyazında da vurgulanmaktadır (Heystek ve Lumby, 2011). Bununla birlikte bu durum hem Sosyal Bilgiler programının kültür aktarım işlevinden dolayı milli öğeleri her fırsatta yansıtmaya, hem de seçilen kavramların kavramsal olarak aidiyetle ilişkili olmasıyla açıklanabilir. Yapılan araştırmalarda ve

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

programın vizyonunda (Elkatmış, 2014; Ertürk, 2006; MEB, 2005; Yaşar, 2005; Önal ve Kaya, 2006) 2004 programının milliyetçi anlayıştan küresel değerler doğrultusunda seyretiltiği belirtilse de bu araştırmada öğrencilerin söz konusu bu üç kavrama ilişkin algılarından Sosyal Bilgilerin hala ulusal kimlik, kültür ve yurttaşlığa vurgusunun baskın olduğu söylenebilir. Araştırma sonuçlarına göre, Sosyal Bilgiler derslerinde kimlik kavramına yönelik olarak toplumsal roller ve bireysel farklılıkların vurgulanması, öğrencilerin kültür kavramına küresel düzeyde bakabilmesini sağlayıcı ve farklı kültürlerle yönelik farkındalığı artırıcı etkinliklere yer verilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- ABRUDAN, E. (2012). Postmodern identity: Image, fashion and new Technologies. *Journal of Media Research*, 1(12), 3-14.
- ALAKUŞ, A.O.(2004). Kültür kavramı tanımlamalarına ilişkin bir analiz. *Milli Eğitim Dergisi*, 164, 60-70.
- AYTEN, A.(2012). Kimlik ve din: İngiltere'deki Türk gençleri üzerine bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(2), 101-119.
- BARBER J.P. ve WALCZAK K.K. (2009). Conscience and critic: Peer debriefing strategies in grounded theory research. AERA'da 13-17 Nisan 2009 tarihinde sunulan bildiri.
- BELET, Ş.D. ve TÜRKKAN, B. (2007). İlköğretim öğrencilerinin yazılı anlatım ve resimsel ifadelerinde algı ve gözlemlerini ifade biçimleri (Avrupa Birliği örneği). *VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Bildiriler* içinde (270-278). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- BENNETT, T.(2007). Making culture, changing society. *Cultural Studies*, 21(4-5), 610-629.
- BRANDHORST, A.R.(2002). Studying culture in the social studies classroom. *The International Social Studies Forum*, 2(2), 109-119.
- BOYTE, H.C.(2003). Civic education and the new American patriotism post-9/11. *Cambridge Journal of Education*, 33(1), 85-100.
- BRAUN, V. ve CLARKE, V.(2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101.
- CHRYSSOCHOU, X.(2003). Studying identity in social psychology some thoughts on the definition of identity and its relation to action. *Journal of Language and Politics*, 2(2), 225-241.
- ÇAM AKTAŞ, B.(2010). Investigating Primary school students' perceptions regarding "teacher" through their drawings. *The International Journal of Learning*, 17(8), 410-425.
- ÇOBAN, A.E., KARAMAN, N.G. ve DOĞAN, T.(2010). Öğretmen adaylarının kültürel farklılıklara yönelik bakış açılarının çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10(1), 125-131.
- DEVECİ, H.(2009). Sosyal Bilgiler dersinde kültürden yararlanma: Öğretmen adaylarının kültür portfolyolarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 1-19.
- EGERTON, M.(2002). Higher education and civic engagement. *British Journal of Sociology*, 53(4), 603-620.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

- ELKATMIŞ, M.(2014). İlköğretim programlarının yurttaş profili. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 1-13.
- ERİŞTİ, S.D. ve BELET, Ş.D.(2010). İlköğretim öğrencilerinin yazılı anlatım ve resimlerinde kültür algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 245-264.
- ERİŞTİ, S.D. ve KURT, A.A.(2011). Elementary school students' perceptions of technology in their pictorial representations. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 2(1), 24-37.
- ERSOY, A.F. ve TÜRKCAN, B.(2010). İlköğretim öğrencilerinin çizdikleri karikatürlere yansıttıkları sosyal ve çevresel sorunların incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 35(156), 96-109.
- ERSOY, A. ve TÜRKCAN, B.(2009). İlköğretim öğrencilerinin resimlerinde internet algısı. *İlköğretim Online*. 8(1), 57-73.
- ERSOY, A.F.(2007). *Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.
- ERTÜRK, E. (2006). *Ders kitaplarında toplum, yurttaşlık, vatanseverlik ve ekonomi anlayışının dönüşümü: 1997 ve 2004 ilköğretim sosyal bilgiler ders kitapları üzerine bir içerik analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- GÜRGİL, F.(2011). *İlköğretim Sosyal Bilgiler programında halk kültürünün yeri: İlköğretim öğrencilerinin halk kültürü dersi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- GÜVENÇ, B.(1999). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- HATCHER, J.A.(2011). Assessing civic knowledge and engagement. *New Directions for Institutional Research*, 149, 81-92.
- HERDEM, K., AYGÜN, H.A. ve ÇİNİCİ, A.(2014). Sekizinci sınıf öğrencilerinin teknoloji algılarının çizdikleri karikatürler yoluyla incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 232-258.
- HEYSTEK, J. ve LUMBY, J.(2011). Identity and diversity: A case study of leaders in a South African primary school. *Education As Change*, 15(2), 331-343.
- HUSS, E. ve CWİKEL, J.(2005). Researching creations: Applying arts-based research to bedouin women's drawings. *International Journal of Qualitative Methods*, 4(4), 1-16.
- LO, K.(2001). Double negations: Hong Kong cultural identity in hollywood's transnational representations. *Cultural Studies*, 15(3-4), 464-485.
- MARSHALL, T. H.(1950). *Citizenship and social class*. England: Cambridge University Press.
- MCALLISTER, I.(1998). Civic education and political knowledge in Australia. *Australian Journal of Political Science*, 33(1), 7-23.
- NKADIMENG, S. ve MAKALELA, L.(2015). Identity negotiation in a super-diverse community: The fuzzy languaging logic of high school students in Soweto. *International Journal of the Sociology of Language*, 234, 7-26.
- OĞUZ, E.S.(2011). Toplum bilimlerinde kültür kavramı. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2), 123-139.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

- OĞUZ, A.(2007). Sen hiç bilim adamı gördün mü? *VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Bildiriler* içinde (43-48). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- ÖNAL, H. Ve KAYA, N.(2006). Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 21-37.
- ÖZSOY, S.(2012). Investigating elementary school students' perceptions about environment through their drawings. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12(2), 1132-1139.
- ÖZTÜRK, C.(2009). Sosyal Bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Editör). *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi* içinde (1-31). Ankara: Pegem Yayınları.
- PICKER, S. H. ve BERRY, J. S.(2000). Investigating pupils' images of mathematicians, *Educational Studies in Mathematics*, 43, 69-94.
- PRINT, M.(2007). Citizenship education and youth participation in democracy. *British Journal of Educational Studies*, 55(3), 325-345.
- RICHARDS, J.C.(2006). Post modern image-based research: An innovative data collection method for illuminating preservice teachers' developing perceptions in field-based courses. *The Qualitative Report*, 11(1), 37-54.
- RICHEY, S.(2011). Civic engagement and patriotism. *Social Science Quarterly*, 92(4), 1045-1056.
- RODARI, P.(2007). Science and scientists in the drawings of European children. *Journal of Science Communication*, 6(3), 1-12.
- SAKKA, D.(2009). The views of migrant and non migrant students on cultural diversity in the greek classroom. *Social Psychology of Education*, 12(1), 21-41.
- SMITH, P.(2001). *Kültürel kuram*. S.Güzelsarı ve İ.Gündoğdu (Çev.). İstanbul: Babil Yayınları.
- SUNAL, C.Z. ve CHRİSTENSEN, L.M.(2002). Culture and citizenship: Teachers from two continents share perspectives via a website. *The International Social Studies Forum*, 2(2), 121-140.
- ŞAHBUDAK, E. ve AYAN, S.(2011). Akademik camiada yurttaşlık algısı ve bilinci: (CÜ Öğretim üyeleri örneğinde). *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(2), 107-130.
- ŞİMŞEK, A. ve NUSS, S.(2010). Snapshots of a culture: How do american and turkish elementary students represent their cultural identities using technology as a means of expression and communication? *Contemporary Educational Technology*, 1(4), 288-305.
- ŞİMŞEK, U., ÖZDEMİR, Y. ve KAYA, R.(2004). Türkiye Cumhuriyetinin yurttaşlık anlayışı ve tarihin kullanımı. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 377-386.
- TELLERIA, J.(2015) What does culture mean for the UNDP. *Cultural Studies*, 29(2), 255-271.
- TÜRKMEN, H.(2008). Turkish primary students' perceptions about scientist and what factors affecting the image of the scientists. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 4(1), 55-61.
- TÜZEL, S.(2013). Çok katmanlı okuryazarlık öğretimine ilişkin Türkçe öğretmen adaylarının görüşlerinin incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*. 9(2), 133-151.
- UĞURLU, C.T.(2011). Avrupa Birliği ülkelerinde ve Türkiye'de vatandaşlık eğitimi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 153-169.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

- UYAR, Y.(2007). Türkçe öğretiminde kültür aktarımı ve kültürel kimlik geliştirme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- ÜLTANIR, G.(2003). Eğitim ve kültür ilişkisi – Eğitimde kültürün hangi boyutlarının genç kuşaklara aktarılacağı kaygısı. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 291-309.
- ÜNLÜ, İ.(2012). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kültür algılarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 77-92.
- WISE, J.M.(2000). Home: Territory and identity. *Cultural Studies*, 14(2), 295-310.
- YAŞAR, Ş.(2005). *Sosyal bilgiler programı ve öğretimi*. Eğitimde Yansımalar: VIII Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu (14-16 Kasım 2005), Kayseri.
- YAZICI, S. ve YAZICI, F.(2010). Yurtseverlik eğitimi: Tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı, tutum ve eğitimsel uygulamalarına yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 649-660.
- ZARRILLO, J.J.(2004). *Teaching elementary social studies*. NJ: Prentice Hall.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- TÜRKCAN, B., BOZKURT, M., (2015). “İlkokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Kimlik, Kültür ve Yurttaşlık Algıları / Elementary School Students’ Perceptions Of Identity, Culture And Civic Within The Context Of The Social Studies Course”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), Volume 10/11 Summer 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8639>, p. 1501-1526.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

